

19.5.2017

PYHÄJOEN PIRTTIKOSKEN RANTAOSAYLEISKAAVA

MAISEMASELVITYS

Päivämäärä 19.5.2017
Laatija Kaisa Rantee
Tarkastanut Minna Lehtonen

Viite

SISÄLTÖ

1.	Johdanto	4
2.	Maiseman yleiskuvaus	5
2.1	Pohjois-Pohjanmaan jokiseudun ja rannikon maisemamaakunta	5
2.2	Maaperä	6
2.3	Maaston korkeussuhteet	7
2.4	Maanpeite	8
2.5	Maisemarakenne	9
3.	Maiseman ja kulttuuriympäristön arvokohteet	11
3.1	Valtakunnallisesti merkittävät maisema-alueet ja rakennetun kulttuuriympäristön kohteet	11
3.2	Maiseman maakunnalliset arvokohteet	11
3.2.1	Pyhäjoen suun kulttuurimaisema	11
3.2.2	Pyhäkosken kulttuurimaisema Pyhäjokivarressa	12
3.3	Maakunnallisesti arvokkaat rakennetun kulttuuriympäristön kohteet	13
3.3.1	Siikaniva	13
3.3.2	Halunen	14
3.3.3	Tirilä	14
3.3.4	Pirttikosken koulu	14
3.4	Mahdolliset paikallisesti merkittävät rakennetut kohteet	15
4.	Osa-aluekohtaiset maiseman ominaisuudet ja maankäytön maisemalliset vaikutukset	16
4.1	Pyhäjoen suun kulttuurimaisema ja pohjoiset penkereet	17
4.2	Pirttikosken – Halusen kylämäinen asutusvyöhyke ja rantapellot	17
4.3	Eteläisten penkereitten kulttuurimaisemat ja Alasalo	18
4.4	Yläsalon puustoinen vyöhyke	18
4.5	Pyhäkosken kulttuurimaisema	19
5.	Maisemalliset maankäyttösuositukset	20
6.	Lähteet	21

1. JOHDANTO

Pirttikosken rantaosayleiskaavan selvitysalue sijaitsee Pyhäjoen kunnassa, Pyhäjokivarressa Tiironsuvannon ja Merijärven kunnan välisellä alueella. Kaavoitettavan alueen pituus on noin 14 kilometriä.

Maisemaselvitysraporttiin on koottu olemassa olevista viranomaisinventoinneista maiseman ja rakennetun kulttuuriympäristön valtakunnalliset ja maakunnalliset arvot, joita koskien lähteinä ovat olleet muun muassa Pohjois-Pohjanmaan liiton maakuntakaavoitukseen liittyneet selvitykset Pohjois-Pohjanmaan rakennettu kulttuuriympäristö 2015 ja Arvokkaat maisema-alueet Pohjois-Pohjanmaalla. (Pohjois-Pohjanmaan valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitys ja täydennysinventointi 2013-2015). Näiden lisäksi käytössä on ollut ympäristöhallinnon paikkatietopohjaiset palvelut, Paikkatietoikkunan palvelut, valtion OIVA –ympäristö- ja paikkatietopalveluiden tiedot, GTK:n aineistot, Ympäristöministeriön luettelo valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista ja Museoviraston 22.12.2009 julkaisema luettelo valtakunnallisesti merkittävistä rakennetuista kulttuuriympäristöistä.

Viranomaisinventointien lisäksi selvityksessä on kuvattu maisemarakenteen ja maisemakuvan yleispiirteisiä ominaisuuksia ja niiden heijastuminen maakunnallisiin arvokohteisiin. Selvitysalue on jaettu erilaisiin maisemallisiin osa-alueisiin, jotta maankäytön suunnitteluun vaikuttavat suurmaisemalliset ja paikalliset ominaisuudet voitaisiin ottaa rantayleiskaavoituksessa huomioon. Osa-alueille on lisäksi määritelty maisemalliset maankäyttösuositukset.

Kirjallisista lähteistä saatuja tietoja on täydennetty maastokäynnillä, jolloin havainnoitiin mm. maiseman mittakaavaa, maisemakuvaa ja näkymiä sekä nykyistä maankäyttöä, kuten asutuksen ja tiestön sijoittumista maisemassa. Maastotyöt suoritettiin elokuussa 2016.

Selvitys on tehty Pyhäjoen kunnan toimeksiannosta ja työstä on vastannut Ramboll Finland Oy. Maastotyöt ja raportoinnin on tehnyt maisema-arkkitehti Kaisa Rantee ja paikkatieto- ja kartta-analyysit on laatinut maisema-arkkitehti yo Helena Iltanen.

2. MAISEMAN YLEISKUVAUS

2.1 Pohjois-Pohjanmaan jokiseudun ja rannikon maisemamaakunta

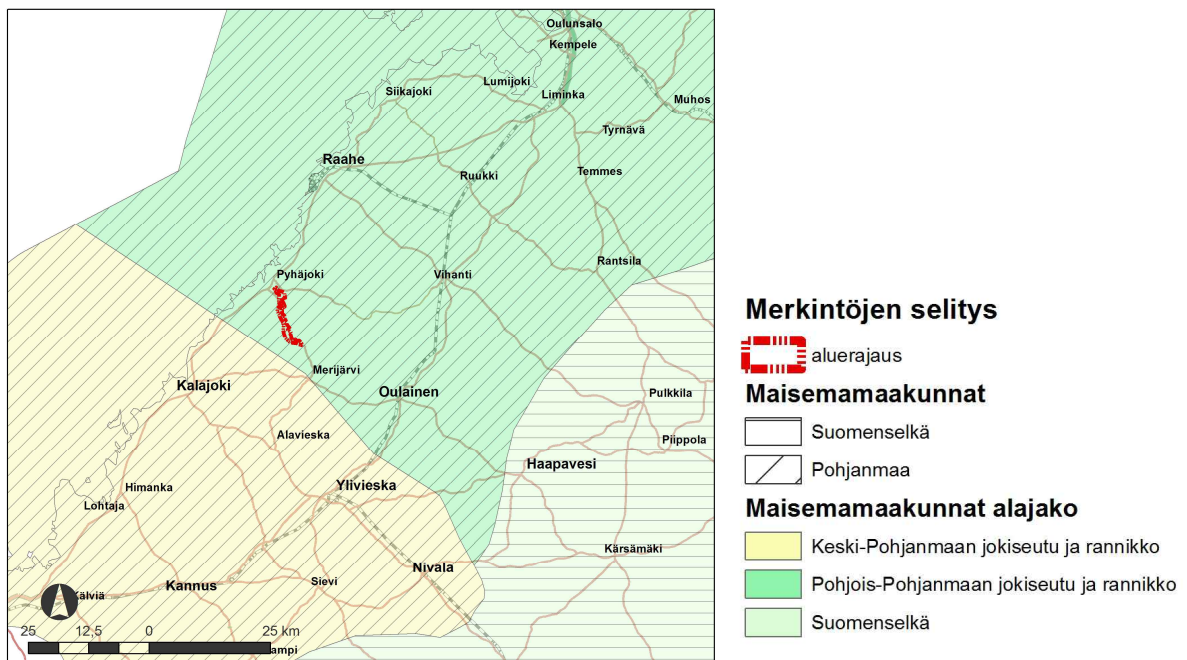
Alue kuuluu Pohjanmaan maisemamaakunnassa Pohjois-Pohjanmaan jokiseutu ja rannikko –alueeseen. Pohjois-Pohjanmaan jokiseudulla ja rannikolla vaihtelevat mannerjäätikön muovaamat moreenialueet sekä jäätikköjokien sedimentaation tuloksena syntyneet loivapiirteiset alueet. Maasto on suhteellisen tasaista. Mannerjäätikön kerrostamien moreenialueiden ohella laajoilla alueilla on tasaisia savikkoalueita tai sora- ja hietikkoalueita, joille ovat tunnusomaisia laajat muinaiset rantavallikentät. Rannikolla on laajoja dyynikenttiä.

Alue kuuluu keskiboreaaliseen kasvillisuusvyöhykkeeseen. Kasvillisuuden yleisilme on karu, mutta erilaisia kasvillisuustyppejä on paljon. Seudulla on runsaasti aapasaita. Metsät ovat enimmäkseen puolukka-tyypin männikköjä, koivun osuus lisääntyy kohti pohjoista. Rannikkoalueella näkyvät maankohoamisen myötä muodostuneet kasvillisuusvyöhykkeet, joiden kasvillisuus on omaleimaista, ja muuttuviin olosuhteisiin sopeutuneita. Alueelle tyypillisiä ovat myös laidunnetut rantaniityt.

Pohjois-Pohjanmaan jokiseudun ja rannikon alueelle tyypillisiä piirteitä ovat mereen laskevat joet ja jokilaaksoissa sijaitsevat kapeat viljellyn maan vyöhykkeet. Viljelysmaan osuus vähenee kohti pohjoista. Jokilaaksoissa kylät sijaitsevat usein pienillä kumpareilla ja jokien rantamilla. Järviä on hyvin vähän.

Alueelle tyypillisiä maisematyppejä ovat jokien suistoalueiden ja jokilaaksojen asutus ja viljelysmaisemat, lakeuden alueen laajat viljelysmaisemat ja rantaniityt sekä rannikkoalueen maankohoamisalueet, rantakerrostumat ja dyynikentät.

Selvitysalueen maisemassa on erityisesti jokilaaksojen asutus- ja viljelysmaiseman piirteitä sekä pohjoisosissa Pyhäjoen suun kulttuurimaisemasta.

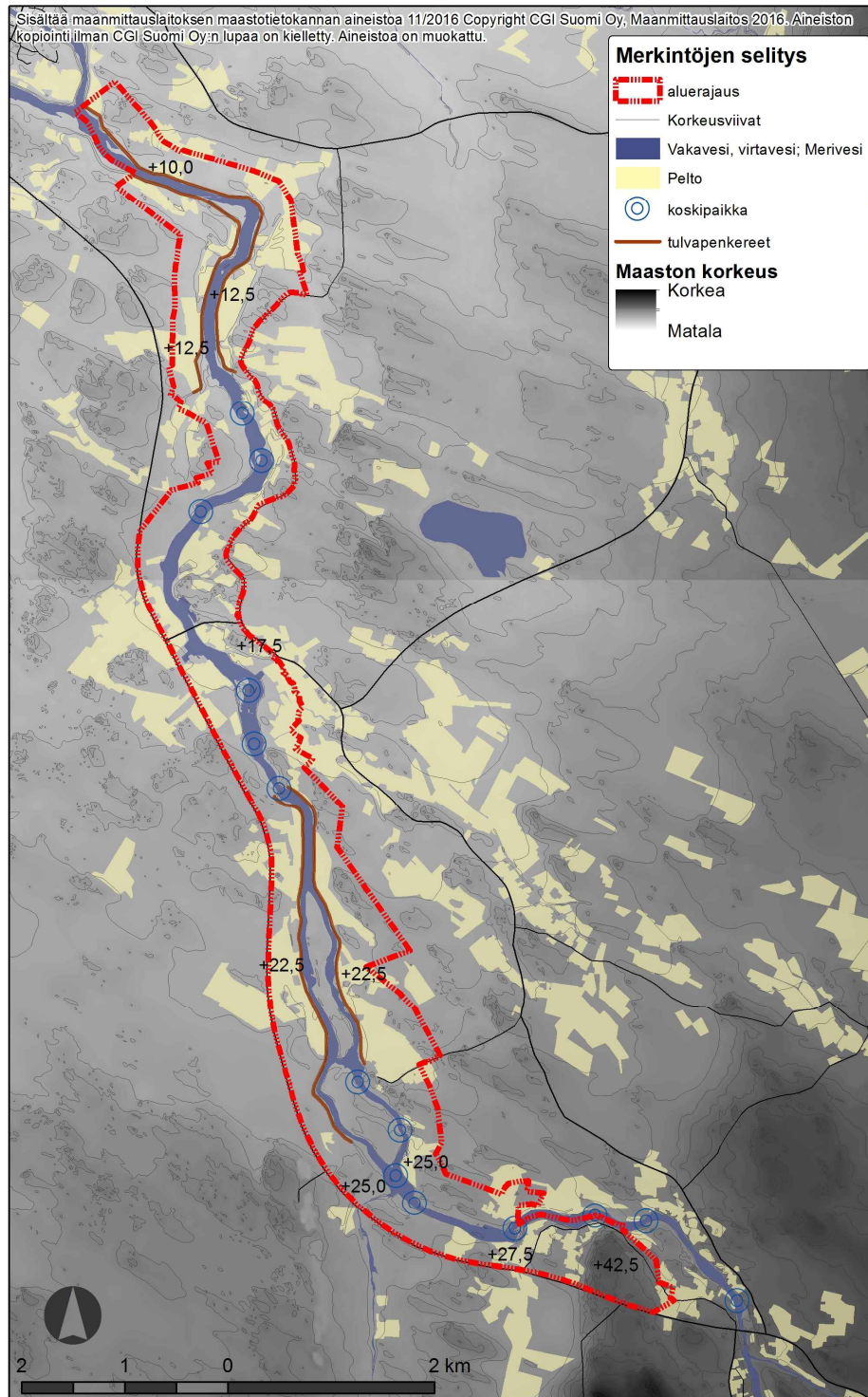

Kuva 1. Maisemamaakuntajako rantaosayleiskaavan lähiseuduilla (SYKE, 2016).

2.3 Maaston korkeussuhteet

Maaston korkeus vaihtelee yläjuoksun Juntinkallioiden +42,5 metristä alajuoksun noin +10 metriin. Jokirannat ovat luontaisesti suhteellisen loivapiirteisiä, lukuun ottamatta Juntinkallioita, jossa kalliainen rinne ulottuu jokeen saakka. Tulvasuojelun vuoksi rakennetut penkereet nousevat sekä veden pintaa, että ympäröivää maastoa korkeammalle ja penkereet erottuvat muutoin alavassa ympäristössä selkeästi. Korkotason yleisen vieton merelle päin havaitsee parhaiten Pyhäjoen koskipaikoista, joita on selvitysalueella reilusti toistakymmentä. Koskipaikkojen maisemakuvallinen merkitys on suuri, sillä niissä on monin paikoin kalliopaljastumia ja pieniä saaria. Pisimmät koskettomat jokiosuudet ovat pohjoisosassa Halusenpuhdon pohjoispuolella ja Pirttikosken sillan tuntumassa.

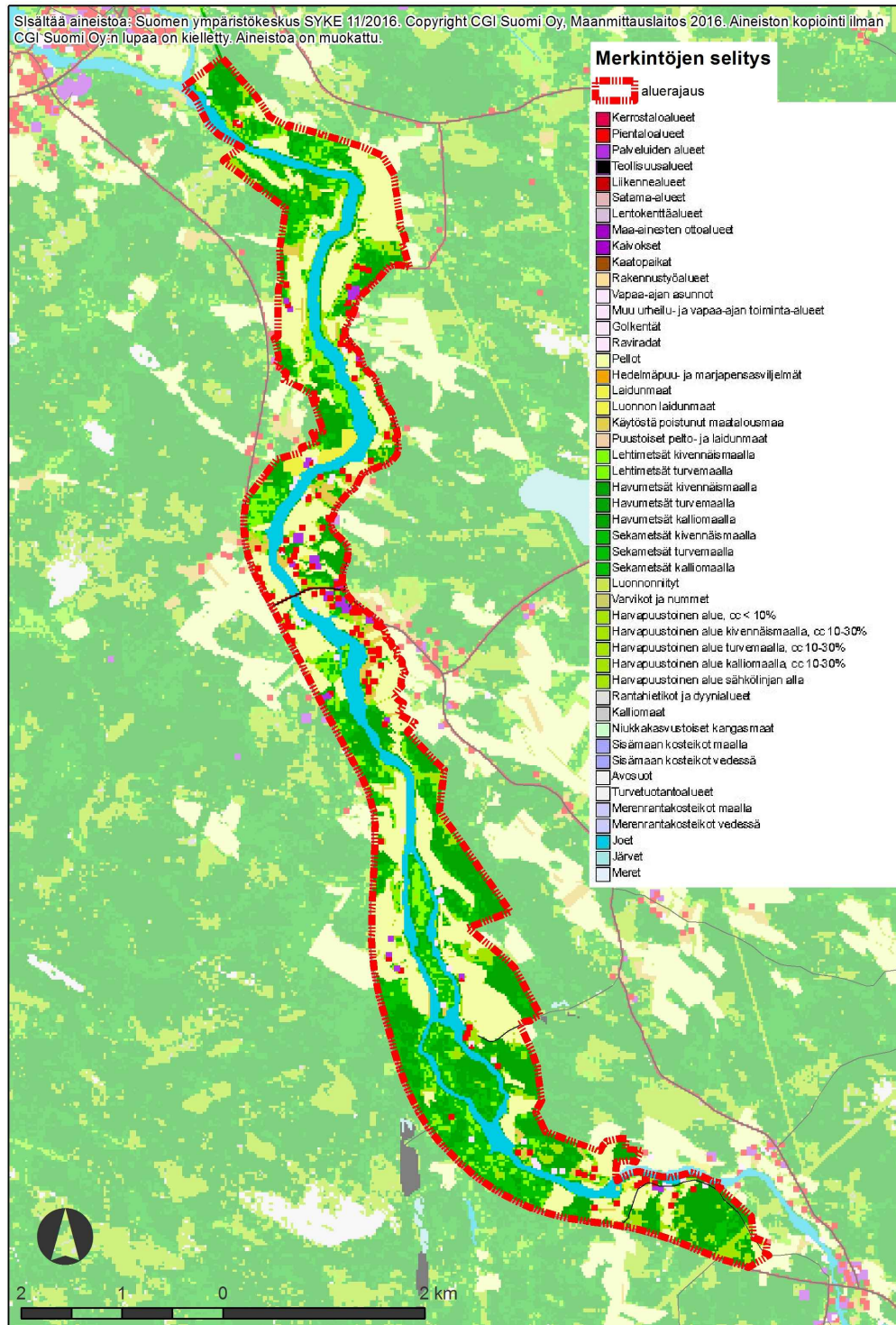

Kuva 3. Maaston korkeussuhteet ja koskipaikat.

2.4 Maanpeite

Maapeitekartta kertoo osaltaan maisemakuvan vaihtelusta ja ominaisuuksista, sillä sen perusteella voidaan tarkastella muun muassa avoimien ja suljettujen ympäristöjen jakautumista ja saada tarkempaa tietoa erityyppisten alueiden luonteesta. Selvitysalueen maanpeitteeltään yhtenäisimpiä alueita ovat jokivarren pellot. Laajimmat yhtenäiset metsäalueet sijaitsevat Yläsalon saarella sekä saaren kohdalla molemmiin puolin jokea. Yhtenäisiltäkin vaikuttavat metsäalueet koostuvat vaihtelevista metsätyypeistä ja ovat pääasiallisesti kivennäismailla sijaitsevia havu- ja sekametsiä tai lehtimetsiä. Joen itärannalla Pirttikosken sillan ympäristössä ja selvitysalueen eteläosissa Vuotinperässä asutus, peltokuviot ja eri metsätyypit vaihtelevat mosaiikkimaisesti.

Kuva 4. Maanpeitteisyyttä kuvaava kartta. (SYKE 2016)

2.5 Maisemarakenne

Maisemarakenteen rungon muodostaa Pyhäjoki, jonka rannat rytmittyvät vedenvaraan ulottuviin puustoisiin vyöhykkeisiin sekä viljelyskokonaisuuksiin. Viljelyalueet sijaitsevat nauhamaisesti jokiuoman varrella ja ne ulottuvat tyypillisimmillään noin parin sadan metrin etäisyydelle rantaviivasta. Laajimmillaan viljelyalueet ovat Pirttikosken kohdalla, joen länsirannalla, jossa peltoaukea ulottuu noin kilometrin etäisyydelle rantaviivasta. Viljelymaisemiin liittyy myös seudulle tyypillisiä kulttuurimaiseman ja rakennetun kulttuuriympäristön erityispiirteitä, rakennuskantaa ja vanhaa tiestöä. Maisematilaa rajaavat metsäalueet ovat pääasiallisesti suoperäisiä vedenjakajaselänteitä, jotka eivät nouse maiseman korkokuvasta korostetusti esiin.

Koskipaikat ovat maisemakuvan huippukohtia, joissa virtaava vesi ja paljastunut kallioperä tuovat vaihtelua näkymiin. Koskipaikoissa tärkeässä osassa on myös virtaavan veden äänimaisema.

Maisemallisia solmukohtia ovat Pirttikoski ja Pyhänkosken tienoot, joissa jokiuoma reagoi maaperän ja kallioperän ominaisuuksiin ja joihin on syntynyt asutuksen ja maanviljelyksen keskittymät.

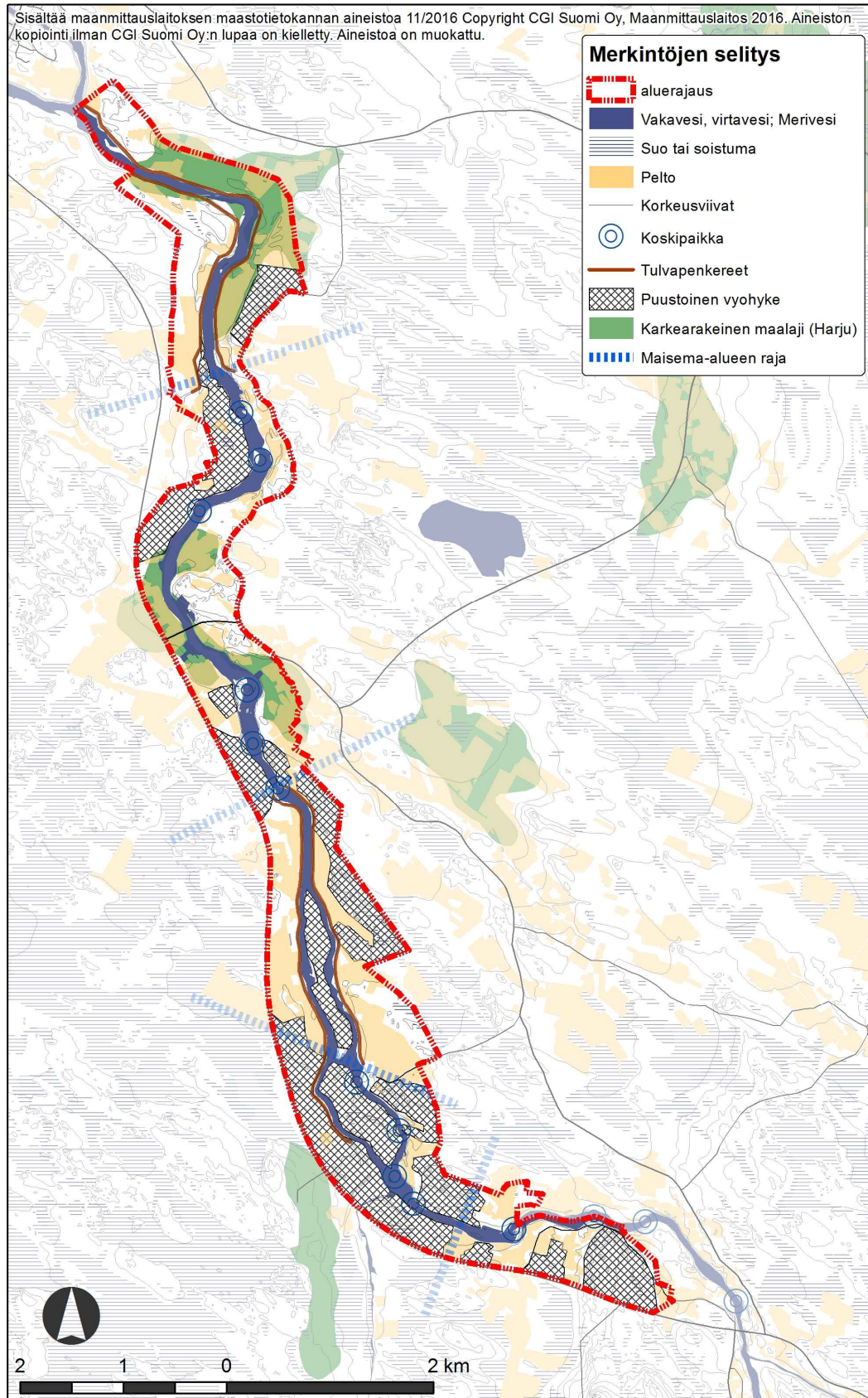

Kuva 5. Kulttuurimaisemia Pirttikoskella.

Kuva 6. Metsäisiä jokirantoja Kupuliskoskella.

Kuva 7. Kaaviomainen esitys maisemarakenteesta.

3. MAISEMAN JA KULTTUURIYMPÄRISTÖN ARVOKOhteet

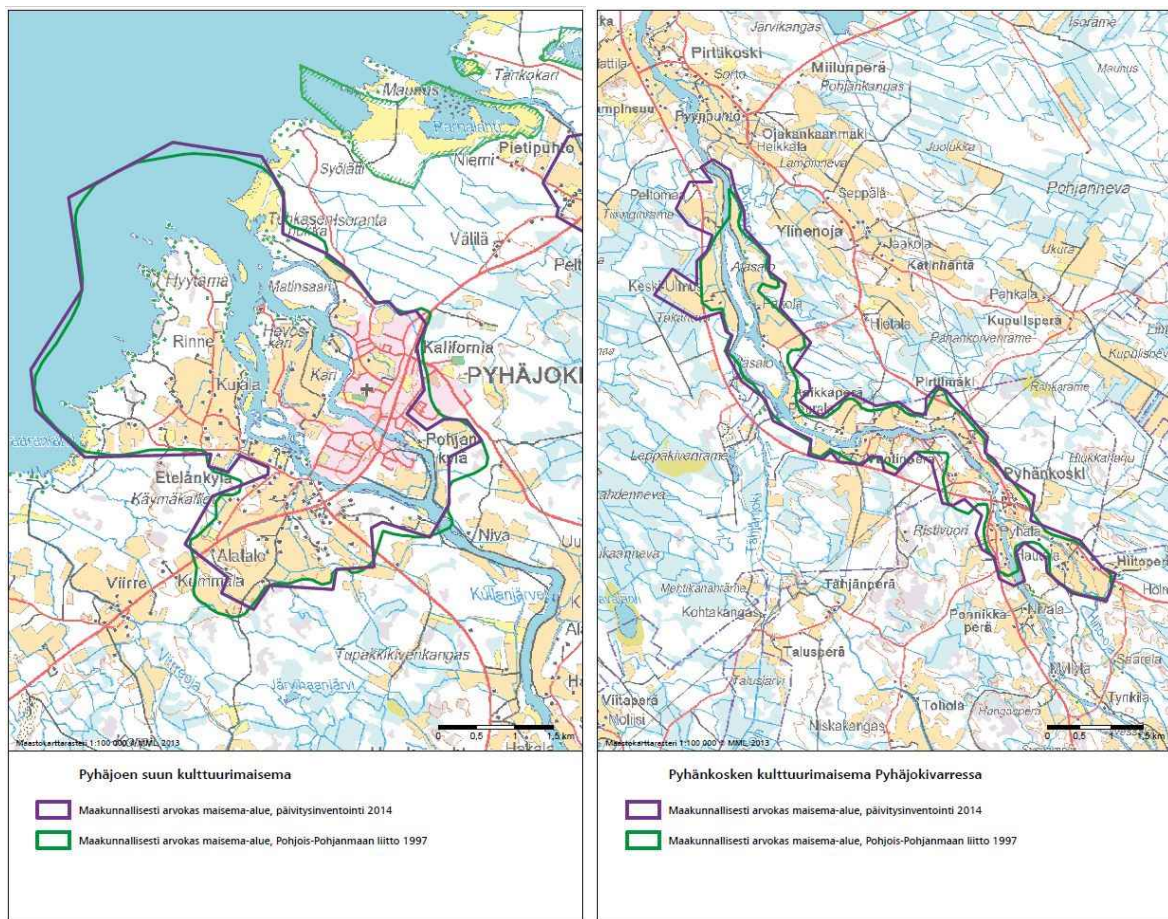
3.1 Valtakunnallisesti merkittävät maisema-alueet ja rakennetun kulttuuriympäristön kohteet

Pyhäjoen rantaosayleiskaavan alueella tai sen vaikutuspiirissä ei ole valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita.

Selvitysalueen ainoat valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristön arvokohteet sijaitsevat Pyhäjoesta 125–350 m etelään olevilla Juntinkallioilla, joilla on kolme laajaa, noin 30-50 cm korkeaa rauta- tai pronssikautista kiviröykkiötä.

3.2 Maiseman maakunnalliset arvokohteet

Selvitysalueella sijaitsee kaksi maakunnallisesti arvokasta maisema-alueita: pohjoisessa Pyhäjoen suun kulttuurimaisema ja etelässä Pyhäkosken kulttuurimaisema Pyhäjokivarressa.

Kuva 8. Maakunnalliset arvokohteet kartalla (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2015)

3.2.1 Pyhäjoen suun kulttuurimaisema

Maisemakokonaisuuteen kuuluvat Pyhäjoen suistoalue, Pyhäjoen taajama ja sitä ympäröivät viljelysalueet, suistoaluetta ympäröivät rannikkoalueet ja suistoalueen edustalla sijaitsevat merialueet. Maisema-alueen keskuksena on Pyhäjoen kirkonkylä, Pyhäjoen kunnan keskustaajama, joka on rakentunut maisemallisesti ja liikenteellisesti keskeiselle paikalle jokisuistoon ja jokiuomien keskelle rajautuville suurille saarille. Taajamarakenteen runkona on vanha maantie, Vanhatie, joka on osa 1600-luvulla rakentunutta Pohjanmaan rantatietä. Taajamakuvan mielenkiintoisuutta ja eloisuutta lisäävät jokiuomien yli kulkevat sillat, jotka jakavat taajamarakennetta erillisiin

osiin. Alueella on paitsi maisemallista arvoa, myös rakennettuun kulttuuriympäristöön liittyviä arvoja. Maisema-alueella monimuotoiset jokimaisemat, taajamamaisema, perinteiset maaseudun viljelysmasemat sekä rannikkoalueiden luonnonmaisemat ja loma-asutus yhdistyvät ja limittyvät toisiinsa omaleimaiseksi ja arvokkaaksi kokonaisuudeksi. Maisemakokonaisuus on havainnollinen ja hieno esimerkki perinteisestä ja edelleen elävästä maaseutukirkonkylästä. Vahvana omaleimaisuutta luovana erityispiirteenä hahmottuvat suistoalueen jokinäkymät.

(Pohjois-Pohjanmaan liitto, Kaisa Mäkinen, Arvokkaat maisema-alueet Pohjois-Pohjanmaalla)

Pyhäjoen suun maisema-alueen eteläraja sivuaa selvitysalueen pohjoisrajaa Siikanivan lähistöllä, jossa Pyhäjoki jakautuu Pohjois- ja Etelähaaraan. Pyhäjoki on näillä osuuksilla leveimmillään.

3.2.2 Pyhäkosken kulttuurimaisema Pyhäjokivarressa

Maisemakokonaisuuteen kuuluvat Pyhäjokivarren kulttuurimaisemat Alasalon saaren pohjoispuolelta aina selvitysalueen etelärajaan saakka. Rajaukseen sisältyvät myös viljelysmasemaa rajaavien selännealueiden reuna-alueet. Maisema-alue on maisemakuvaltaan hieno esimerkki Pohjois-Pohjanmaan jokiseutu- ja rannikko –maisemamaakunnalle tyypillisistä jokivarsien kulttuurimaisemista. Maatilojen pihapiirejä rajaavat eri-ikäiset rakennukset muodostavat yhtenäistä ja miellyttävää ympäristöä.

Viljelysalueet sijaitsevat jokivarressa kapeana ja katkonaisena nauhana. Peltoalueiden väliin rajautuu kallioisia alueita ja kangasmaita. Asuinpaikat sijaitsevat yksittäisinä pihapiireinä sekä useiden pihapiirien muodostamina ryhminä ja katkelmallisina nauhoina joen törmillä. Maisema-alueella on perinteistä talonpoikaista rakennuskantaa ja pihapiireissä on myös uudempia rakennuksia. Eri-ikäiset rakennukset muodostavat mittakaavaltaan ja ominaispiirteiltään yhteensopivia kokonaisuuksia. Alasalo on aiemmin ollut pelto- ja niittymaata ja Yläsalo pääosin lammaslaitumena. Joen ylitse, nykyisen uimarannan kohdalta saariin johti renkkusillat, jotka purettiin syksyisin pois. Saaret ovat sittemmin metsittyneet.

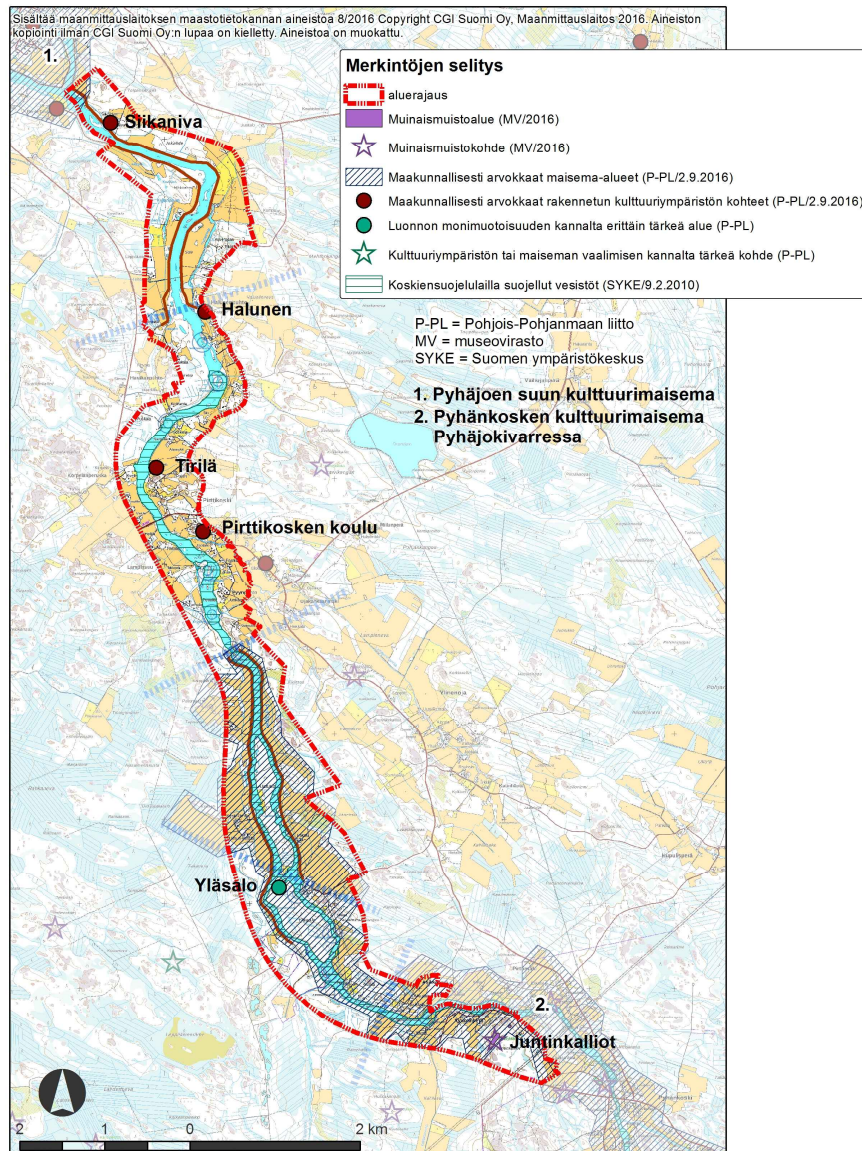
Pyhäkosken jyrkkäpiirteinen ja kanjonimainen jokiuoma on merkittävä ja poikkeuksellinen maisemaelementti muutoin tasaisessa jokilaaksossa. Pyhäkoski sijoittuu selvitysalueen eteläpuolelle, eikä kuulu kaava-alueeseen.

Kuva 9. Alasalon ja Yläsalon välissä on kapea vesireitti, Maitoreikä.

3.3 Maakunnallisesti arvokkaat rakennetun kulttuuriympäristön kohteet

Kuva 10. Maiseman ja rakennetun kulttuuriympäristön arvokohteet koontikartalla.

Siikanivan, Halusen ja Tirilän talot sekä Pirttikosken vanha koulurakennus ovat maakunnallisesti arvokkaita rakennetun kulttuuriympäristön kohteita. Kohteiden inventointitiedot ovat Pohjois-Pohjanmaanrakennettukulttuuriympäristö 2015 –selvityksestä. Tässä selvityksessä kuvauksiin on liitetty arvio kohteen liittymisestä ympäristöönsä ja jokimaisemaan.

3.3.1 Siikaniva

Siikanivan tila on perustettu vuonna 1641. Siikaniva on kolmen vanhan asuinrakennuksen ja piharakennuksien muodostama puhto Pyhäjoen pohjoisrannalla. Maisema on kallioinen, mutta vehmas. Vieressä olevaan toiseen, umpeenkasvaneeseen vanhaan pihapiiriin kuuluu myös useita ulkorakennuksia ja aittoja. (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2015)

Siikaniva sijaitsee aivan selvitysalueen pohjoisosassa, joen itärannalla. Pihapiiri sijaitsee joelta katsottuna Pohjoisen Penkkatien toisella puolen. Penger katkaisee pihapiiriin suoran maisemallisen yhteyden jokimaisemaan.

3.3.2 Halunen

Halusen tila on perustettu vuonna 1570. Halusen tila on kahden pihapiirin muodostama kokonaisuus. Toisessa pihapiirissä on luhtiaitta, vanha asuinrakennus, kavinavetta sekä konesuojana toimiva hirsiaitta. Pihapiiriin johtavalla reitillä on pitkät ulkorakennukset kumminkin puolin. Luhtiaitan takana on uudehko tiilinen asuinrakennus ja rannassa on hirsinen sauna. Uusi asuinrakennus, vanha asuinrakennus ja luhtiaitta luovat perinteisen neliömäisen pihapiirin keskenään. Myös tien toisella puolella on hirsisiä ulkorakennuksia. Lähistöllä on uusi omakotitalo piharakennuksineen. (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2015)

Halusen pihapiiri sijoittuu Pohjoisen Penkkatien ja Pirttikoskentien risteyksen tuntumaan. Pihapiiri rajautuu suoraan Pirttikoskentiehen, Pyhäjokeen ja ympäröiviin viljelyalueisiin. Pihapiiristä ja sen edustalta kulkevalta Pirttikoskentieltä on suora näköyhteys Pyhäjoelle. Rantapellot ovat pieni-alaisia, mutta maisemallisesti merkittäviä.

3.3.3 Tirilä

Tirilä on jokivarren perinteinen talonpoikainen talouskeskus, jossa on muun muassa asuinrakennus ja 1600-1700 lukujen vaihteesta periytyvä kavinavetta ja useita muita talousrakennuksia. (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2015).

Tirilä sijoittuu maisemallisesti hienolle paikalle aivan Pyhäjoen rannalle. Taloryhmä on avoimien rantapeltojen ympäröimä. Rantavyöhykkeellä ei ole pihapiirin tai pellon kohdalla tulvapengertä, joten maisemallinen yhteys jokeen on esteetön. Pihapiirin eteläpuoli liittyy matalan rakennetun kalliokumpareen välityksellä Pirttikosken kyläalueen muuhun rakennuskantaan ja tiestöön.

3.3.4 Pirttikosken koulu

Pirttikosken vanha koulun päärakennus on maakunnallisesti arvokas rakennetun kulttuuriympäristön kohde. Nykyisin käytössä oleva, jokivarressa sijaitseva koulurakennus on valmistunut vuonna 1956. (Pohjois-pohjanmaan liitto 2015)

Vanha koulun päärakennus sijaitsee nykyisestä koulun pihapiiristä erillään, Pirttikoskentien varressa noin 900 metriä etelään suuntaan. Vanha koulurakennus sijaitsee metsän siimeksessä, selvitysalueen ulkopuolella. Nykyisestä koulun pihapiiristä on etäisyyttä rantaviivaan vajaa 200 metriä ja koulu sijaitsee keskeisesti suhteessa muuhun Pirttikosken kylän rakennuskantaan.

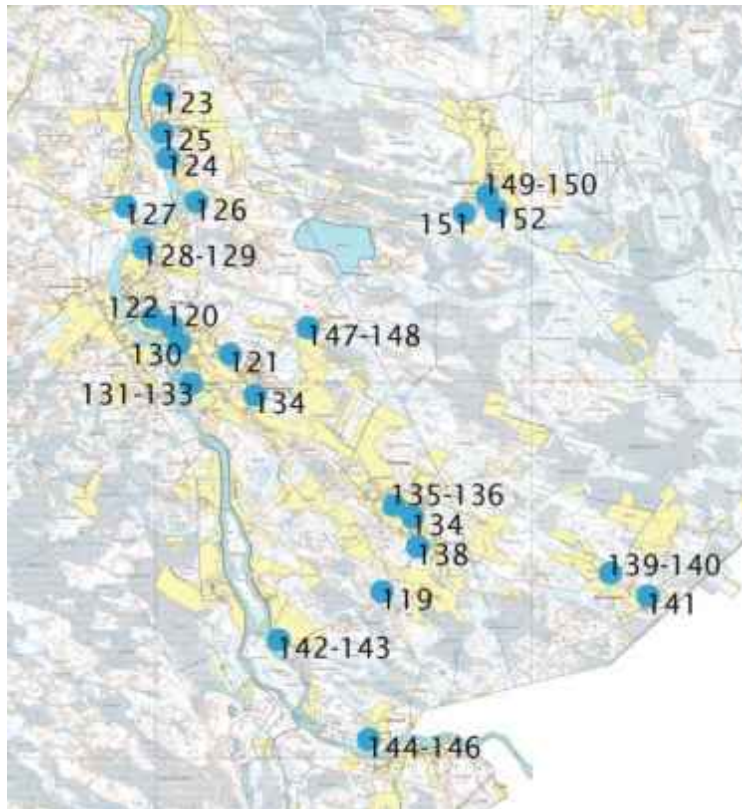

Kuva 11. Tirilän pihapiiri (kuvan oikeassa laidassa) rajautuu avoimiin viljelymaisiin, metsäiseen kalliokumpareeseen ja jokirantaan.

3.4 Mahdolliset paikallisesti merkittävät rakennetut kohteet

Pyhäjoen kunnan kulttuuriympäristöohjelmassa (Heikkinen 2008) on määritelty mahdollisesti paikallisesti merkittävät rakennetut kohteet. Luetteloon on poimittu selvitysalueen kannalta oleelliset kohteet.

Kuva 12. Pyhäjoen kulttuuriympäristöohjelma. Heikkinen 2008.

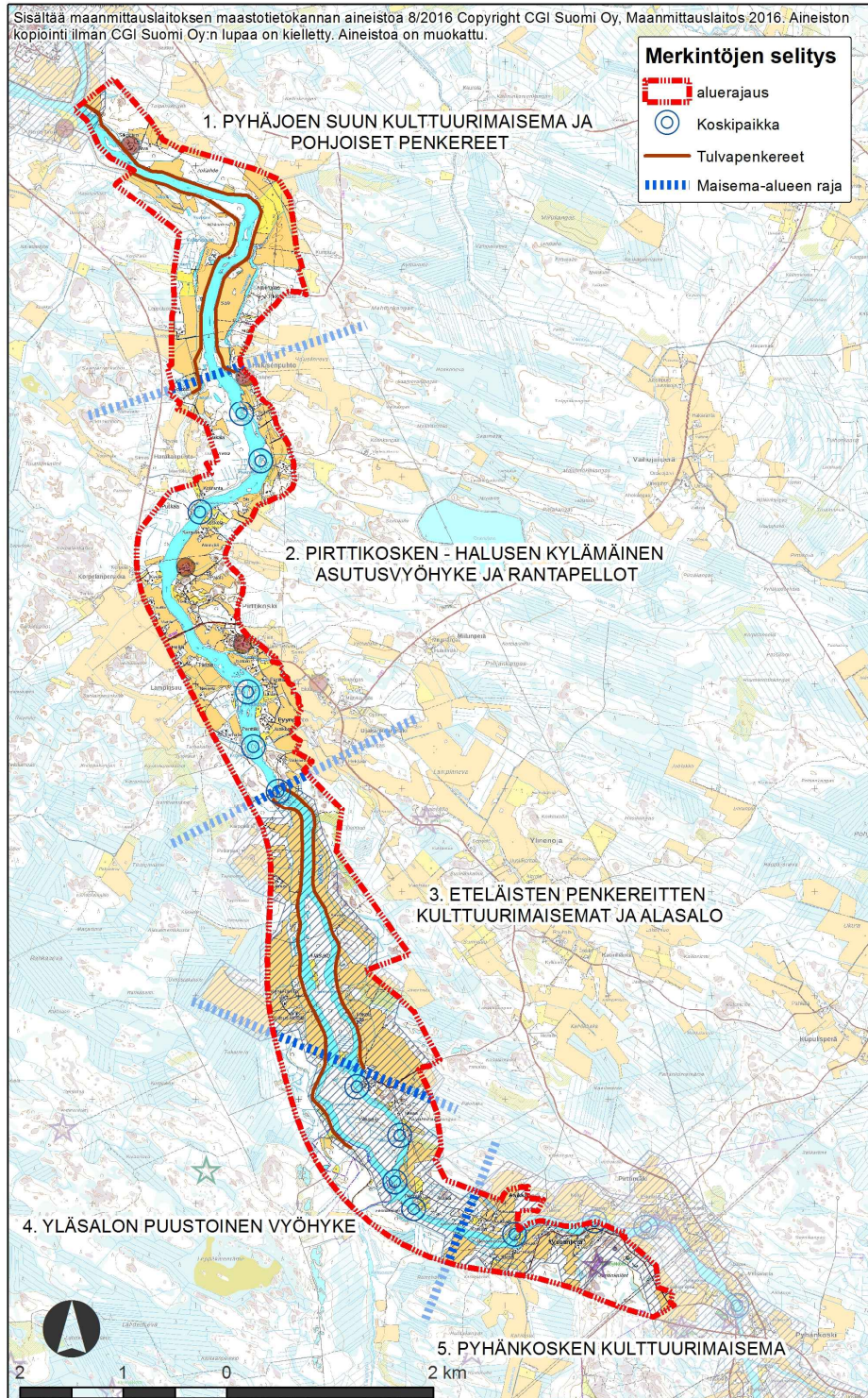
- 120 Pirttikosken koulu
- 121 Pirttikosken rukoushuone
- 122 Pirttikosken Nuorisoseurantalo
- 123 Pudas
- 124 Enon mylly
- 126 Haapakoski
- 127 Harakka
- 128 Koskela
- 129 Mikkilä
- 130 Isotalo
- 131 Pyy
- 132 Hautala
- 133 Penttilä
- 142 Helaakoski
- 143 Ylä-Helaakoski
- 144 Koivula
- 145 Ruhala
- 146 Roukala

4. OSA-ALUEKOHTAISET MAISEMAN OMINAISUUDET JA MAANKÄYTÖN MAISEMALLISET VAIKUTUKSET

Joen ranta-alueet on jaoteltu tässä selvityksessä viiteen maisemalliseen osa-alueeseen:

1. Pyhäjoen suun kulttuurimaisema ja pohjoiset penkereet
2. Pirttikosken – Halusen kylämäinen asutusvyöhyke ja rantapelлот
3. Eteläisten penkereitten kulttuurimaisemat ja Alasalo
4. Yläsalon puustoinen vyöhyke ja
5. Pyhäkosken kulttuurimaisema.

Kuva 13. Maisemaselvityksessä määritellyt maisemalliset osa-alueet.

4.1 Pyhäjoen suun kulttuurimaisema ja pohjoiset penkereet

Osa-alueelle on tyypillistä leveä uoma ja vähäiset koskipaikat. Viljelymaisemat ovat mittakaavaltaan suhteellisen suuripiirteisiä. Pellot rajautuvat tulvapenkereeseen, mikä estää suorat avoimet näkymät pelloilta joelle. Maisematila on hahmotettavissa penkereen päältä, josta avautuu näkymiä sekä jokimaisemaan, että viljelyalueille ja niitä rajaaville metsäalueille.

Kuva 14. Pohjoinen Penkkatie rajaa jokivarren viljelyalueet taakseen.

4.2 Pirttikosken – Halusen kylämäinen asutusvyöhyke ja rantapellot

Pirttikoski on maakuntakaavassa osoitettu toimintapohjaltaan vahvaksi kyläksi (luokka A). Kyläalue on pienimittakaavaista kulttuurimaisemaa ja asutus tukeutuu kiinteästi tiestöön ja jokimaisemaan.

Joen länsirannalla on sekä laajoja yhtenäisiä puustoisia vyöhykkeitä, että laajoja yhtenäisiä rantapelloja. Kupuliskoski on tärkeä virkistysympäristö, jolla on myös huomattavia maisemallisia arvoja. Viljelyalueet keskittyvät joen itärannalle sekä Pirttikosken sillan maisemiin, jossa avoimet maisematilat levittyvät molemmin puolin jokea.

Kuva 15. Kupuliskosken rantakalliota.

Kuva 16. Kalliot ovat suosittu ajanviettopaikka.

4.3 Eteläisten penkereitten kulttuurimaisemat ja Alasalo

Osa-alueella on molemmin puolin jokea selväpiirteisiä, tulvapenkereeseen rajautuvia viljelymaita, jotka ovat laajuutensa ja yhtenäisyytensä vuoksi maisemallisesti merkittäviä. Metsittynyt Alasalon saari jakaa jokilaakson maisematilan joen itä- ja länsi-puoleisiin osiin, estäen näkymät joen ylitse. Länsipuolen rantapelloille avautuu näkymiä Oulaistentieltä (maantie 787). Joen vesipinta ei näy tiemaisemassa, sillä se jää tulvapenkereen taakse.

Helaakosken puhto ja sen viljelysmaat ovat joen itäpuolella sijaitseva maisemallisesti merkittävä kokonaisuus. Helaakosken puhto sijaitsee ympäristöään korkeammalla kohoavalla kalliokumpareella joka rajautuu suoraan Pyhäjokeen. Maisemallista arvoa lisää koskipaikka, sekä Alasalon ja Yläsalon saaret ja niiden välinen vesireitti.

Kuva 17. Laajoja yhtenäisiä tulvapenkereen suojaamia viljelyksiä Helaakoskella.

Kuva 18. Helaakosken rakennusten välistä pihapiiriä.

4.4 Yläsalon puustoinen vyöhyke

Joen länsirannat ovat alavia ja tasaisia, tulvapenkereen suojaamia yhtenäisiä metsäalueita. Tähjänjoen uoma liittyy Pyhäjokeen Yläsalon eteläkärjen tuntumassa, jossa jokimaisema on koskien ja saarekkeiden vuoksi mielenkiintoinen ja vaihteleva. Itärannan maisemakuvaa elävöittävät pienialaiset peltokuviot ja kalliot, jotka luovat vaihtelua jokea ja peltoja rajaavaan metsäkasvillisuuteen.

Kuva 19. Itärannalla on alavia tulvapenkereen suojaamia metsäalueita.

Kuva 20. Länsirannan maisemakuva on mielenkiintoinen yhdistelmä jokiluontoa, vanhoja kulttuurimaisemia ja metsämaisemia.

4.5 Pyhäkosken kulttuurimaisema

Pyhäkosken kanjonimaiset koskimaisemat rajautuvat selvitysalueen ulkopuolelle, mutta Juntinkallioiden ja Yläsalon välisellä jokiosuudella on useita muita maisemallisesti merkittäviä koskiosuuksia. Koskipaikkojen lisäksi maisemakuvan keskeisiä arvoja ovat Vuotinperän ja Asikkaperän monipuoliset ja vaihtelevat viljelymaisemat, jotka rajautuvat suoraan jokiuomaan. Alueella ei ole tulvapenkereitä, minkä vuoksi rakennusten ja viljelysten liittyminen jokeen on esteetöntä ja maisemassa avautuu useita mielenkiintoisia jokinäkymiä.

Juntinkallion mäki on selvitysalueen korkein kohta ja se kohoaa selkeästi ympäristöään korkeammaksi selänteeksi. Mäen rinteet jatkuvat kallioisina jokeen ja Tolpankoskeen saakka.

Kuva 21. Tolpankoskea.

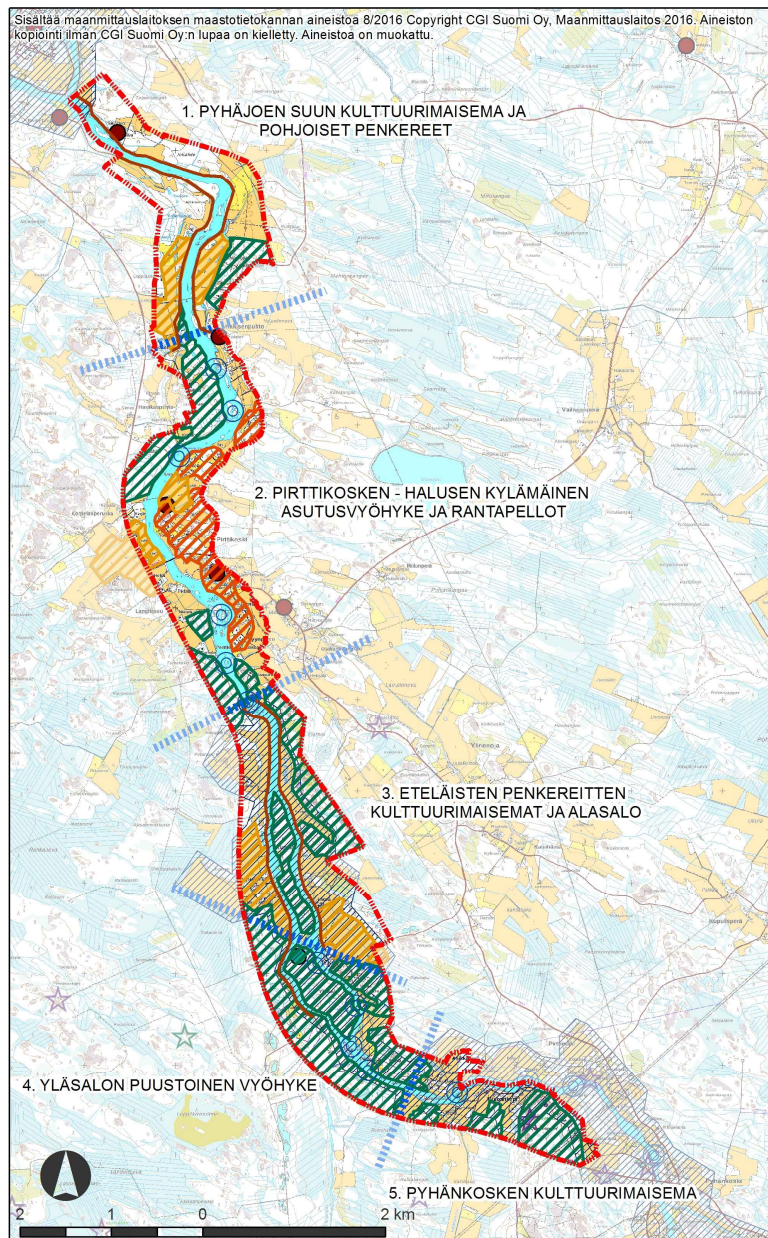
Kuva 22. Juntikalliot kohoavat noin 15 metriä jokea ylemmäksi.

Kuva 23. Vuotin pihapiiri ja sen puusto on maisemallisesti merkittävää.

5. MAISEMALLISET MAANKÄYTTÖSUOSITUKSET

Merkintöjen selitys

- aluerajaus
- Koskipaikka
- Tulvapenkereet
- Maisema-alueen raja
- Yhtenäisen puuston vyöhyke, sallii pienimittakaavaista rakentamista
- Maisemallisesti arvokas avoin viljelymaisema, jolle rakentamista ei suositella
- Kylämäinen, tiivis rakentaminen, täydennysrakentamiseen soveltuva alue
- Maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet
- Maakunnallisesti arvokkaita rakennetun kulttuuriympäristön kohteita
- Kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeä alue
- Luonnon monimuotoisuuden kannalta erittäin tärkeä alue
- Muinaisjäännöskohde
- Muinaisjäännösalue

1. Viljelymaiseman mittakaava ja avoimuus rajaavat jossain määrin uusien maisemallisesti sopivien rakennuspaikkojen määrää ja sijoittumista. Rakentamisen sovittamisessa maisemaan voidaan hyödyntää tulvapengertä, olemassa olevaa puustoa ja uusia istutuksia.
2. Osa-alueella on paljon joki-, kylä-, ja tiemaisemaan tukeutuvia maisemallisesti hyviä rakennuspaikkoja. Uudisrakentamisen mittakaava tulee sovittaa pieni-piirteiseen maisemakuvaan.
3. Viljelymaiseman suuri mittakaava ja avoimuus rajaavat jossain määrin uusien maisemallisesti sopivien rakennuspaikkojen sijoittumista. Maisemaan sovittamisessa voidaan hyödyntää tulvapengertä, olemassa olevia rakennusryhmiä ja puustoa.
4. Yhtenäinen puustoalue kestää maisemallisesti hyvin rakentamista, mutta maaston alavuus rajoittaa rakennuspaikkojen rakennettavuutta. Rakentamisessa on huomioitava maisemallisesti merkittävä rantapuusto.
5. Osa-alueella on paljon joki-, kylä-, ja tiemaisemaan tukeutuvia maisemallisesti hyviä rakennuspaikkoja. Uudisrakentamisen mittakaava tulee sovittaa pieni-piirteiseen maisemakuvaan.

Kuva 24. Maisemallisiin ominaispiirteisiin perustuvat maankäyttösuositukset.

6. LÄHTEET

Heikkinen 2012. Pyhäjoen kunnan kulttuuriympäristöohjelma.

Maanmittauslaitoksen aineistot 2016, kartat

Museoviraston 22.12.2009 julkaisema luettelo valtakunnallisesti merkittävistä rakennetuista kulttuuriympäristöistä

Museovirasto 2016, Muinaisjäännösrekisteri

http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx?sovellus=mjreki&taulu=T_KOHDE&tunnus=625010019

Pohjois-Pohjanmaan liitto 2000, Pohjois-Pohjanmaan kiinteät muinaisjäännökset, Oulu 2000

Pohjois-Pohjanmaan liitto 2015, Pohjois-Pohjanmaan rakennettu kulttuuriympäristö 2015 ja kohderaportit (15.8.2016)

Pohjois-Pohjanmaan liitto Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan uudistaminen 2. vaihemaakuntakaavan ehdotus

Pohjois-Pohjanmaan liitto 2013-2015, Arvokkaat maisema-alueet Pohjois-Pohjanmaalla. Pohjois-Pohjanmaan valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitys ja täydennysinventointi 2013-2015

Suomen ympäristökeskus SYKE 2016, kartat

http://paikkatieto.ymparisto.fi/lapio/lapio_flex.html#app=3d81&c3ad-selectedIndex=1

Ympäristöministeriö 1993: Maisema-alue työryhmän mietintö Osa I, Maisemanhoito. Ympäristöministeriön mietintö 66/1992

Paikkatietoikkunan ja Ympäristöhallinnon paikkatietopohjaiset palvelut